

5/7 Protolytické reakce

Disociace (ionizace)

- sloučeniny se štěpí na ionty; kyseliny a zásady reagují s vodou: voda má amfoterní charakter – může se chovat jako kyselina i jako zásada – může protony odevzdávat nebo přijímat
  - látka může protony odštěpovat jen za přítomnosti další látky, která protony přijme
  - protony nemohou v roztoku samostatně existovat, přechází přímo z kyseliny na zásadu
- a) jednosytné kyseliny: silné $\text{HCl} \longrightarrow \text{H}^+ + \text{Cl}^-$; slabé $\text{HCN} \longrightarrow \text{H}^+ + \text{CN}^-$ (částečná disociace)
- b) vícesytné kyseliny - disociace ve více stupních: první proton se odštěpuje snadno, další obtížněji
- $\text{H}_2\text{SO}_4 \longrightarrow \text{H}^+ + \text{HSO}_4^-$; $\text{HSO}_4^- \longrightarrow \text{H}^+ + \text{SO}_4^{2-}$
  - síla kyseliny (ale i zásady) se určuje také podle stupně disociace: u silných kyselin (zásad) je disociace úplná, u slabých je jen částečná

Autoprotolýza

- reakce 2 molekul téhož rozpouštědla s amfoterním charakterem: jedna molekula se chová jako kyselina, druhá jako zásada: $\text{H}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$; zpětná reakce je hydrolyza (neutralizace)

Neutralizace

- kyselina + zásada $\rightarrow$ sůl + voda
  - $\text{HNO}_3 + \text{NaOH} \longrightarrow \text{NaNO}_3 + \text{H}_2\text{O}$; $\text{H}_2\text{SO}_4 + 2\text{NaOH} \longrightarrow \text{Na}_2\text{SO}_4 + 2\text{H}_2\text{O}$
- stechiometrická rovnice nevyjadřuje skutečný mechanismus; ve skutečnosti jsou látky disociovány
  - $\text{HNO}_3 + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{NO}_3^-$; $\text{NaOH} \rightleftharpoons \text{Na}^+ + \text{OH}^-$; $\text{NaNO}_3 \rightleftharpoons \text{Na}^+ + \text{NO}_3^-$
- přesnější je zápis úplnou (nebo zkrácenou) iontovou rovnicí
  - úplná $\text{H}_3\text{O}^+ + \text{NO}_3^- + \text{Na}^+ + \text{OH}^- \longrightarrow \text{Na}^+ + \text{NO}_3^- + 2\text{H}_2\text{O}$
  - zkrácená $\text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^- \longrightarrow 2\text{H}_2\text{O}$ (ionty, které se reakce neúčastní, se do rovnice nezapisují)

Hydrolyza solí

- při rozpouštění solí ve vodě dochází k ionizaci; reakcí s rozpouštědlem dochází k hydrolyze iontů

Hydrolyza kationtů

- kation ze slabé zásady + voda $\rightarrow$ zvýší se koncentrace H_3O^+ iontů v roztoku, zvýší se acidita roztoku, poklesne pH : $\text{NH}_4^+ + \text{H}_2\text{O} \longrightarrow \text{NH}_3 + \text{H}_3\text{O}^+$

Hydrolyza aniontů

- anion ze slabé kyseliny + voda $\rightarrow$ zvýší se koncentrace OH^- iontů v roztoku, zvýší se bazicita roztoku, zvýší se pH : $\text{CN}^- + \text{H}_2\text{O} \longrightarrow \text{HCN} + \text{OH}^-$

Vodný roztok soli silné kyseliny a silné zásady

- např. NaCl , KNO_3 , KBr , KClO_4 – neutrální reakce; nehydrolyzuje se ani anion ani kation

Vodný roztok soli slabé zásady a silné kyseliny

- např. NH_4Cl , CuSO_4 , NH_4ClO_4 , $\text{Pb}(\text{NO}_3)_2$ – reakce kyselá; hydrolyzuje se kation, zvýší se $[\text{H}_3\text{O}^+]$

Vodný roztok soli slabé kyseliny a silné zásady

- např. Na_2CO_3 , Na_2SO_3 , K_3PO_4 , KCN – reakce alkalická, hydrolyzuje se anion, zvýší se $[\text{OH}^-]$

Úkol

- 1) Zapište stechiometrickou, úplnou a zkrácenou rovnici reakce: kyselina sírová + hydroxid vápenatý.
- 2) Jak budou v roztoku reagovat K_2SO_3 , K_2SO_4 , NaCN a NH_4NO_3 a proč?

Řešení